

www.terc.hu www.terc.hu www.terc.hu www.terc.hu

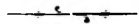
www.terc.hu_www.terc.hu_www.terc.hu_www.terc.hu_www.terc.hu

AZ ÉRDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET
IRODALMI SZAKOSZTÁLYÁNAK
KÖNYVKIADÓ VÁLLALATA.

: Évfolyam.

4. Füzet.

A HÁZI KERT.

IRTA

RITTER GUSZTÁV,

A KOLOZS-MONOSTORI M. KIR. GAZDASÁGI TANINTÉZET FŐKERTÉSZÉ.

Ára: 40 kr.

BUDAPEST, 1891.

www.terc.hu_www.terc.huwww.terc.hu_www.terc.hu

A házi kert.

E kis füzet célja a kisebb területeken való kertészkedés leírása.

Házi kert alatt egy olyan kisebb területet értünk, mely a mellett, hogy többféle zöldséget és gyümölcsneműeket szolgáltat háztartásunknak, melyek jobb kezelést, ápolást és nagyobb védelmet kívánnak; egyszersmind az enyhébb évszakokban üdülő helyül is szolgál, hól az élet nehéz gondjaitól távol egy pár kellemesebb órát tölthetünk s a környezet szépségében gyönyörködhetünk.

A szépen berendezett házi kert egyfelől becsesebbé teszi otthonunkat, másfelől biztos ismertető jele képzettségünknek.

A házi kertek legfőbb kelleke, hogy lakásunk közelében legyenek. Az ezen célra használt terület többnyire a ház mögött, vagy gazdasági épületek közelében fekszik.

A házi kertekben zöldségneműeket, gyümölcsfákat gyümölcscserjéket, sőt dízcserjéket és virágokat is szoktak tenyészteni.

ELSŐ RÉSZ.

A házi kert fekvése, alakja és nagysága.

A házi kertek berendezésére legjobb a rónaság; különböző fekvések közül a déli és délkeleti előnyösebb.

Kerti növényeink különböző igényeinek az felel meg legjobban, ha a használandó földterület többféle hajlással bír; ezen kívül északról és nyugatról épületek, fák védik, — keletről és délről pedig szabadon ki van téve a napnak.

A házi kertet nagyra szabni nem előnyös, mert a legtöbb esetben csak kisebb területet vagyunk képesek tisztán és csinosan tartani. Számokban kifejezni a házi kert nagyságát alig lehet; különben egy család számára $\frac{1}{4}$ holdtól 1 holdig terjedhet. Sok vidéken a káposztát, burgonyát, dinyét mezeileg is lehet művelni; ilyen helyeken a házi kert kisebbnek vagy nagyobbak veendő a szerint, a mint ama növények a mezőn vagy a kertben találják meg helyöket. Sok esetben a kert nagyságát, fekvését nem választhatjuk szabadon, mert bizonyos helyhez vagyunk vele kötve; ilyenkor csak annak legcélszerűbb beosztása fogja feladatunkat képezni.

Alak tekintetében sokkal előnyösebb, ha a terület szabályos, hosszas négyszög; nagyon hosszú, keskeny kerteknél az ide-odajárások időrablók, a művelési, ápolási munkák igen megdrágulnak és az áttekintés is meg van nehezítve.

A talaj.

Kertészkedésre a lehető legjobb talajt válasszuk, melynek a következő tulajdonságokkal kell bírnia: *legyen mély*

termőrétegü és porhonyó, hogy a növények gyökerei mélyen lehatolhassanak és aránylag nagy területről vehessék fel tápláló anyagjaikat.

Továbbá legyen *nedves de áteresztő*, hogy a felesleges víz könnyen elszivároghasson, a száraz évszakban pedig a mélyebben fekvő víz a felszivódás folytán a felsőbb rétegekbe emelkedhessenek.

Tartalmazza továbbá mindazon növényi tápláló anyagokat, melyek kerti növényeink erőteljes növekedését előmozdíthatják.

A házi kert céljaira legjobb a *homokos agyag* vagy *agyagtalaj*. Mivel pedig a legtöbb esetben nem áll hatalmunkban a legjobb talajt kiválasztani, nagyfontosságú dolog ismerni a módokat és eljárásokat, melyek segítségével a nem megfelelő talajt *célunknak megfelelő mély rétegü, porhanyó, áteresztő és tápláló anyagokban gazdag talajjává* változtathatjuk.

Az agyagtalaj gyakori megmunkálás, nevezetesen késő őszi felásás által igen jó, sőt homok, iszap, szénpor hozzákeverése által kitűnő kerti talajjává változtatható.

A homokos agyag zöldségféléink, virágaink tenyésztésére már magában igen alkalmas, de ha még gyepföldet, televénydús fekete földet, iszapot hordunk rá, mindenféle növény termelésére, különösen gyümölcsstermelésre válik igen jóvá.

A vályagos agyagtalaj általánosságban igen hideg, kötött s minden talajnemek között a legjobb megmivelést kívánja. E talajnemet késő ősszel mindig mélyen fel kell ásni, tavasszal azonban csak kapával kell a felszint megporhanyítani, de nem forgatni. Tartós javulást csak úgy érhetünk el, ha porondot, kőszénport, használt cserkérgyet vagy jó istállótrágyát elég nagy mennyiségben keverünk hozzá.

A meszes talaj igen meleg és száraz. Célszerűen gyepföld ráhordásával javíthatjuk.

A *nedves homoktalaj* rendszeren nem elég gazdag tápláló anyagokban, azonban itt csupán istállóí trágyával alig segíthetünk, de ha agyagot, építési törmeléket, gyepfüldet hordunk rá, meglehetősen kerti földünk leend.

Száraz homoktalaj a legkevesebb alkalmas házi kertnek, mivel silánysága, erős fölmelegedése, általában nagyon változó hőmérséklete nehezen engedi meglehetősen kerti talajjává való átalakítását. De ha istállótrágával bőven ellátjuk, vagy ha tőzeges vagy lúpfüldet hordunk rá, jó kerti talajjává változtathatjuk.

Tőzegtalajjal ritkábban van dolgunk és ez kerti művelésre kevésbé is alkalmas; átalakítása oly sok költséggel jár, hogy igen drágán fizetnők meg, ha házi kertet akarnánk létesíteni rajta.

A fölösleges víz elvezetése és a házi kert vízzel való ellátása.

Igen sok fekvésnél abban a hibában szenvednek a házi kertek, hogy túl sok vizet, különösen talajvizet tartalmaznak, mi által a növénygyökerek könnyen rothadásnak indulnak, vagy a talaj oly mértékben hül le, hogy az erőteljes növekedést lehetetlenné teszi. — Ilyen esetben vízlevezetés válik szükségessé, melyet különböző módon érhetünk el.

Ha a kert elég nagy, vagy időszakonként vízáradásnak van kitéve, nyílt árkokat csinálunk, melyekkel a folytonosan szivárgó vizet egy mélyebben fekvő folyóba, patakba vagy árokba vezetjük. Mivel az árkok nagy területet foglalnak el, kisebb kerteknél ajánlatosabb az alagcsövezés.

Alagcsövezni is különbözőképpen lehet. Ajánlatos, hogy először a főalagcsó-árkot ássuk ki, mely az alagcsövezendő terület mélyebben fekvő pontjait köti össze s az egész terület legmélyebben eső pontjában végződik. Azután szükség szerint oldalárkok is készíthetők.

Az árkokat kővel, tövissel tölthetjük ki, vagy rendes alagsövekekkel láthatjuk el, melyek a talajvizet folytonosan levezetik. Egyszerű alagsövezést létesíthetünk kupás cseréppel, melyet az árok fenekére helyezünk, domboru oldalával felfelé fordítva, ezután a kihányt földdel az árkot betöltjük. Az alagsó-víz vagy mélyebben fekvő árokba, vagy a kertnek valamely mélyebben fekvő részébe vezettedik és ott vagy tavat, vagy rendes medenczét képezhet.

A kertnek vízzel való ellátása akkor a legkönnyebb, ha egy olyan folyó vagy patak van közelében, mely magasabban fekszik, mint a kert talaja, vagy egy olyan kútunk van, melynek kifolyása magasabban fekszik, mint a kert maga. Mivel a vizek között a folyó- és esővíz a legjobb, törekedjünk első sorban ezeket kihasználni. Száraz helyeken minden esővizet medenczékbe gyűjteni tanácsos, hogy a meleg évszakokban rendelkezésre álljon. A kert vízzel való ellátására legelőnyösebb annak egy magasabb pontján vagy az udvaron kútát ásni; a keresztútak mellé állítsuk fel a vízmedenczétet és ezekbe vezessük levéldeszékből vagy más anyagokból erre a célra készített csatornákkal a vizet. Minden következő medencze a szabad átfolyás szempontjából természetesen mélyebben feküdjék a megelőzőnél. — Ezen berendezés kisebb kertekben használt petroleum-hordókból kevés költséggel kiállítható.

A medenczék, ha van hozzá módunk, készíthetők kőből és cementből, midőn tanácsosabb ezeket inkább szélesebbre, mint mélyre csinálni, hogy a víz könnyebben átmelegedjék és a levegő befolyása által meszes alkatrészeit elveszítse. Különböben óva kell intenem a berendezésnél a mélyebb vztartók, árkok lehető kerülésére, mert a kis gyerekek szeretnek a vízzel játszani s könnyen történhetik véletlen szerencsétlenség.

A kerítés.

A kerítés kell, hogy védelmezze a kertet házi állatok, mezei nyúlak, sőt esetleges emberi kártételek ellen is. Legtanácsosabb, ha mindjárt a berendezésnél vagy birtokbavétel-nél oly kerítéssel látjuk el kertünket, mely a követelmények-nek egészen megfelel.

Előnyös, ha a kerítéseket az északi és nyugoti oldalon magasabbra készítettjük; keleten és délen alacsonyabbak lehetnek. Jó, ha a kertet északon és nyugaton épületek védik a káros hideg szelektől. Ha a házi kert minden oldalról épületek közé van ékelve nagy hiba, mert ilyen helyen a növények igen nyulánon nőnek fel, s e beteges növényeken sokféle káros rovar élődik.

Legjobb kerítés a kő vagy a téglá. Mivel pedig ez nagy költséget igényel, gyakran meg kell elégednünk deszka vagy léczes kerítéssel is.

Czélszerű, ha a kerítés legalább 2 méter magas s felülről 30 cm. széles deszkafedéllel van ellátva. A kerítéseket jól lehet felhasználni asztali szőlő, őszi barack tenyésztésére, melyek zordabb éghajlatunkban a védfalak oltalma alatt jobban tenyésznek, mint a szabadban. Léczkerítések erre a célra kevésbé alkalmasok, mivel gyümölcsünket az ellopástól nem igen védelmezik.

Élő kerítések ideiglenes drótkerítésekkel csak nagyobb területeken alkalmazhatók, mivel csak házi állatainkkal szemben nyújtanak oltalmat s inkább csak a terület határát jelölik.

Élő kerítésekül alkalmasok a galagonya, (nyárban meg kell nyírni, hogy a hernyók ez által irtassanak), gyertyán, fagyal.

A házi kert berendezése.

Ha egy kerítéssel már előlegesen ellátott területet kertszerűleg be akarunk rendezni, szükséges a területet pontosan

felmérni és helyszin-rajzát megkészíteni. A legjobb átviteli mérték, midőn a természetből 1 méternek a papíron fél centiméter felel meg.

A területen előforduló s jövőre is fenntartandó élőfák, valamint nagyobb földkiemelkedések e vázlatba berajzolandók.

Ezen fölvetel által könnyű áttekintést nyertünk s megcsinálhatjuk rajta tervezetünket. A terület alakulásainak megfelelően helyezük el a házi kertben szükséges dolgokat. Ha a kertben különböző fekvések és talajok fordulnak elő, akkor arra törekszünk, hogy a zöldség termesztésére lapályos és a legjobb talajból egy darabban kapjuk meg a megfelelő területet.

A bejárást lehetőleg a kert középvonalára helyezük s ettől kezdve egy középút által osszuk az egész kertet két részre. A kert határai mentében, a kerítés közeleiben s a hol lehet a középúttal párhuzamosan rendezzünk be egy mellékutat, úgy azonban, hogy az út és a kerítés között még akkor is, ha a kert hosszas négyszög alakú, 1—2 méter ágyáshely maradjon. Ezen kívül a kert nagyságához mérten több a főutat átszelő keresztutat készítünk úgy, hogy ez által a kert lehetőleg egyenlő négyszögletes táblákba osztassék.

A középút végére egy ülőhelyet csinálunk, de a hol a körülmények megengedik, egy fedett lúgas is helyén lesz.

Mivel a házi kertben a virágoknak is kell egy kis helyet adni, a virágos kertet leghelyesebb lesz a bejárónál berendezni. A bejárónál jó lesz egy kicsiny ülőhelyet is készíteni szabad kilátással a házra, az udvarra, vagy a szemnek kedves tárgyakra. Ennek az ülőhelynek hideg szelektől védettnek kell lennie és olyan módon berendezve, hogy a háziasszony, kinek vezetése alatt áll legtöbb esetben a házi kert, sokoldalú dolgai mellett a szép évszakokban gyermekei körében szívesen töltse itt idejét. Ezen helynek és a főútnak is ma-

gas törzsű rózsák s egyéb virágok ültetésével szép szegélyt, kedves díszet adhatunk kevés fáradsággal és kiadással. Ha ülőhelyünket elrejtteni vagy árnyékossá tenni akarjuk: ültessük körül kedvelt díszcserjékkel, melyeknek szintén helyet kell adni a házi kertben.

A szemnek kellemetlen tárgyakat törekedjünk cserjékkel elfödni; az orgona-bokor (borostyán), vad jázmin, pünkössti rózsza, a bajnócza, deutzia, weigelia igen alkalmas cserjék e célra és kivált az elsőeknek virágai kellemes illatot is terjesztenek.

Ha nincsenek árnyas fák, tanácsos a kert egyik oldalán oszlopokból, léczekből egy lúgast készíteni, melyet finom asztali szőlővel kell befuttatni, hogy a kellemest a hasznossal egyesítsük.

Ha a tulajdonos méhtenyésztést is űz, a méhes számára az északi és nyugati szelektől védett helyeket foglalja le.

A házi kert gyümölcsös kert is kell hogy legyen és júliustól késő őszig jó és szép gyümölcsökkel is el kell hogy lássa háztartásunkat.

Az egres és ribiszke a szélső ágyasokra, vagy önállóan, vagy kerítésképpen ültetendők. A málnákat a kert nyugati oldalán levő ágyásokba kell ültetni, hol ha évenként ritkíttatnak, dús termést hoznak.

Almákból legfőlebb csak egy nyári almafa (melyre több nyári fajta ráoltható), 1 vagy 2 őszi és egy néhány téli alma ültetendő, melyek mindannyian a gyengébb növésű fajtákból legyenek választva.

Körtékből egy néhány nyári körte, melyet különösen gyermekeink kedvelnek s háziasszonyainknak is jó befőzni való gyümölcsét képezik. Egy jó fekvésű házi kertben kitűnően teremnek a legjelesebb őszi és téli körték, különösen törpe fákön.

A legkésőbbi téli körtéket a legmelegebb helyekre ültessük, mert csak ott képesek jól kifejlődni.

A birseket és más törpe fajtákat a díszcserjék közé ültetjük olyan helyekre, a hol dísztelen tárgyak, kerítések elta-
karására is szolgálnak.

A csontárok közül legtöbbet szilvát ültessünk, de csak je-
lesebb s gazdaságilag is értékesíthető féleségeket, például: a
korai és késői besztercei szilvát, olasz szilvát, ringlót.

Cseresznyét, meggyet csak kis mennyiségben ültethe-
tünk; cseresznyék közül inkább a honi és ropogós fajtákat,
meggyekből a kedvelt spanyolmeggyet.

A kajszin és őszi barackokat a legszárazabb és legme-
legebb fekvésbe ültessük, hacsak lehet falak mellé, hol a téli
hideg ellen könnyebben megóvhatók, mert különben könnyen
kifagynak nálunk a legtöbb vidéken.

Diófát legfőlebb egyet ültetünk ülőhelyünkhez. Mogyo-
rók több példányban helyezhetők a díszcserjék közé.

Az eperfákat udvarunk közelében helyezhetjük el s ily
módon kétféle hasznot is kapunk; leveleikkel a gyermekek
selyemhernyót tenyésztenek, gyümölcsét a majorság szívesen
fogyasztja; azon kívül igen sok énekes madarat vonzunk ál-
taluk háztájunk közelébe.

A valódi fekete eper csak melegebb vidéken tenyészik s
ezért csak udvaraink és kertjeink védettebb helyeire való.

A somfa a díszbokrok között, az útaktól távolabb he-
lyezhető el.

Fás gyümölcsfajainkon kívül gondoskodjunk szamócza
(földi eper) termelésről is, mely nem csak sok élvezetet nyújt,
hanem biztos bevételi forrás is lehet. A szamóczának sza-
bad fekvés, jó, üde talaj kell s leginkább konyhakerti táblánk
szélső ágyásaira ültessük.

A gyümölcsfák és díszcserjéken kívül még különböző

konyhai növényeknek kell a helyét megállapítani, melyek részben több évesek, részben pedig évenként újra vetendők.

Az évelő konyhai fűszernövényeknek a bejárásnál van helyök s elfoglalhatják a legközelebbi táblának útmelletti részét; ilyenek: sóska, párhagyma, tárkony, zsálya, kakukfű, izsóp, mint évelők; az egyéves fűszernövények a szembe fekvő ágyásba tehetők; ilyenek: paprika, kapor, csombor.

Egy kis spárgaágyás is mindenesetre kívánatos s ezért vagy külön kis táblába, vagy az egyik tábla végére ültetjük a spárgát. Mivel a spárga meleg fekvésben, laza és igen kövér talajban díszlik csak jól, különös gonddal kell azt előkészíteni.

Ha kertünknek különböző hajlásai vannak, akkor növényeinket könnyen oszthatjuk be a nekik legjobban megfelelő helyekre. A legmelegebb helyekre, kövér talajra dinyet, ugorkát, paradicsomot, soványabb, meszes talajra a hüvelyeseket ültetjük. Hűvösebb fekvésekre, tápdús talajra leveles és gyökernövényeinket ültetjük, minők a káposzta, spenót, saláta ugorka, czeller, murok, petrezselyem stb.

Ha a kert róna és a talaj egyenlő jóságú, akkor egy vetés forgást állíthatunk be, hasonlóan mint a mezei gazdaságban. Ha növényeinket minden esztendőben más-más helyen tenyészttjük, meggátoljuk a sok veszedelmes rovar-, gombák szaporodását.

Mivel a zöldségfélék a talaj különböző trágyázási foka mellett díszlenek legjobban, rendszeren a terület $\frac{1}{3}$ -át jó erösen megtrágyázzuk és ebbe a részbe az első évben leveles növényeket, mint káposztát, salátát stb. ültetünk; második évben murkot, petrezselymet, pászternákot; harmadik évben pedig hüvelyeseket: paszulyt, borsót. Ezen eljárással minden növény igényeinek legmegfelelőbb helyet kapja. Hol azonban kertjeinket jobban ki tudjuk használni s évenként meg, ket

terméssel is gyümölcsöztethetjük, a főtrágyázás mellett szükség szerint még renden kívüli trágyázást is végezhetünk.

A berendezéshez számítjuk az utak készítését is.

Sok út igen sok használható területet foglal el; ezért csak a legszükségesebb utakat készítjük. Sok utat jól elkészíteni és fenntartani sok költségbe kerül. A gondozatlan utak a legszebben rendezett kertekben is rossz benyomást tesznek.

A fő- vagyis közép-út legyen 1,30—2 méter széles, hogy rajta egymás mellett 2—3 ember kényelmesen járhatson. Az oldal-utak lehetnek 1—1,20 méter szélesek. Ezekon az állandó utakon kívül még az évenként felásott táblákban is 30—40 cm.nyi széles ösvények hagyandók a 1,30—1,70 m. széles ágyások között.

Az utak készítésénél a földet az utak helyéről 20—30 cm. mélyen ki kell ásni s onnan eltávolítva a táblák vagy mélyedések egyengetésére fölhasználni. Az utak helyén képződött mélyedést vízáteresztő természetlen földdel, építési törmelékkel, kavicscsal, durva homokkal, szénsalakkal vagy ha van, timárcser és homokkeverékkel töltjük ki. Természetesen a durvább részek alól, a finomabb porond felül jönnek. Hogy az utat annál gyorsabban átadhassuk a használatnak, tanácsos a döngölés vagy hengerezés. Az utak egy kis domborodással építendőek, hogy a víz a táblák felé könnyen lehuzódjék. Az utak a táblákkal egy színben kell hogy felüdjenek. (Lásd II. tb., 5. ábra).

A völgyes útrészekben a víz lefolyásáról is gondoskodnunk kell, különben az összegyűlő hólé vagy esővíz tócsákat alkot s a járást-kelest akadályozza.

Hogy a föld a táblákról az utakra ne omoljék, legjobb jól égetett téglákból készített egyenes szegélylyel látni el az utakat. Kovaköböl szintén lehet jó szegélyt készíteni, csak hogy a köveket úgy kell helyezettetni, hogy mind az út felől, mind

felső élükkel egy egyenes vonalat képezzenek. Vékony deszkák is szolgálhatnak e célra, különösen ha karbolineummal vagy kátránnyal beitatjuk, több évig tartó szegélyt nyerünk.

Élő növényvel is be lehet szegni az utakat; az ilyen szegély a szemnek kedves ugyan, de nem egészen czélszerű. A hasznosat a czélszerűvel egyesítendő legjobb lesz ha az ágyások szélére az utak mentén indatlan hónapos szamoczá, parhagymát, kakukfüvet vagy akár évelő virágokat ültetünk; sőt a gyep is szép és jó szegélye lesz az utaknak. (Lásd I. tábla. Egy házi kert tervrajza).

A talaj mélyátforgatása (rigólozás).

Miután az utakat megállapítottuk, czövekekkel megjelöltük, tanácsos az egész területet, vagy ha ez nem kivihető, egy részét legalább átforgatni.

A talaj átforgatása a különböző növényekhez mérten 50 cmtről 1 mtr mélységig terjedhet. A mélyen gyökerező növényeknél a felső, jobb talajréteget alól forgatjuk, (II. tábla 9. ábra), sekélyen gyökerező növényeknél azonban ügyelünk arra, hogy a jó föld lehetőleg a felszínen maradjon (II. tábla 10. ábra). Szélesebb tábláknál czélszerű, ha azokat két részre osztjuk s a két rész ellenkező oldalán kezdjük meg az átforgatást, vagyis a hol az egyik rész átforgatását befejeztük, azon a végén kezdjük meg a másikat, mi által meg leszünk kímélve sok földnek messzire való áthordásától. (II. tábla 8. ábra.)

A megkezdésnél a tábla egyik szélén csináljunk 1 mtr széles és a kívánalomnak megfelelő mély árkot, melyből a földet az útra rakjuk át.

Ekkor tüzzünk ki az előbbi mellett egy második hasonló nagyságu árkot s ebből rendesen rakjuk át a földet az előbbi árokba. Ezen munkát a tábla széléig folytatjuk s akkor a következő táblának első árkából kikerülő földet a megelőző

tábla utolsó árkába hordjuk át. Az átforgatásnál arra kell ügyelni, hogy az mindenütt egyenlő pontossággal hajtassék végre, az árokfeneknek lehetőleg egy egyenes árkot képezzenek s a két árok között párkányok, jobban mondva ásatlan föld ne maradjon.

Ha sovány talajt rigólozunk, rétegenként trágyát is forgassunk a földbe; abban az esetben, ha spárgaágyásnak akar-nók a sovány földet előkészíteni, annyi trágyát adjunk neki, a meñnyi 15—20 esztendőre való növénytaéplálékkal ellát-hatja.

Az átforgatásnak ideje késő ősz vagy tél, mert a talaj a hideg és nedvesség befolyása alatt termékennyé válik.

A trágyázás.

Minden házi kertnél trágyatelep szükséges, hová minden gyomot, a háztartásból kikerülő hulladékot, sepredéket, hamút, egygyüvé hordunk.

A trágyatelepnek a szem elől elfödött, különben pedig szabad, világos helyen kell feküdni, hogy az összehordott anyagok a világosság, levegő, nedvesség befolyásainak kitéve, könnyen elkorhadjanak. A trágyatelepeket olyan helyre kell tenni, hol a trágyát évenként egyszer vagy kétszer könnyen átforgathatjuk és összekeverhetjük.

Ősszel e telepekről félérett állapotban a táblákra hordat-ik a trágya és egyenlően szétterítették. Fent említett hulla-dékokból előállított keverék-trágya mellett igen fontos a nö-vényi tápláló anyagokban gazdag melegágyi trágya, melyet ősszel hordunk a táblákra.

Keverék-trágyán, melegágy-trágyán kívül a legtöbb eset-ben az árnyékszék-trágya is rendelkezésre áll. Az árnyékszék-trágya vízzel felhígittatik és zöldgáliczczal szagtalanítva alkal-

maztatik. 2—3 kg. vasgáliczczal 1 köbméter hígított árnyék-szék-trágyának el lehet venni a szagát.

Házi szárnyasaink ganéja különösen erős hatásmű a hideg, nedves talajokon; rendszeren ősszel kihordjuk s trágyázunk vele, vagy erjedésnek tesszük ki s tavasszal mint híg trágyát alkalmazzuk.

Előnnnyel lehet alkalmazni a trágyalevet, melylyel vízzel hígítva a növények fejlődési időszakában igen jó trágyázást végezhetünk.

Trágyalével az ágyásokat borult időben, vagy esőben öntözzük, hatásuk meglepő, különösen káposzta-féléinknél. Ügyelni kell, hogy öntözés alkalmával a levelek be ne rondítassanak, ha ez történnék, tiszta vízzel kell utánmosni.

Ha ezen trágyanemek nem elegendők, akkor a legczél-szerűbb és legolcsóbb trágyázási mód, ha talajunkra nyers gyepföldet hordunk.

A föld felásása.

Miután a termést levettük, vagy a növények elvénültek (mint az epernél) s esetleg a trágyát a talajra hordottuk s szétterítettük, annak felásásához látunk.

A felásást különböző időben végezhetjük, legnagyobb előnnnyel jár azonban a talaj őszi felásása. Ősszel idő és munkáskéz is több áll rendelkezésre, de e mellett az ősszel felásott talaj bővebb termést is ad a tavaszinál. Őszi ásás mellett sok rovar és rovarálcza felszínre kerül s elpusztul.

Midőn egy tábla felásatásához kezdünk, zsinórt húzunk szélei körül. A kezdő oldalon egy 30 cm. mély és 30 cm. széles árkot ásunk, melyből a földet a táblára szetszórjuk. Mikor az megvan, hozzákezdünk a tábla felásásához. Jó ásásnak nevezzük azt, midőn a talajréteg tökéletesen felásatik, átforgat-

tatik és teljesen összekevertetik; ezen kívül mindenféle kő, gyom, gyökér eltávolíttatik róla.

Az ásásnál arra kell ügyelni, hogy mindig egyenlő széles és mély árok képződjék. A tábla végéhez közeledvén, az árok szélességét kisebb-kisebbre hagyjuk, mignem az ásás végzésénél teljesen eltűnik az árok.

Következő ásáskor ellenkező oldalon kezdjük meg az ásást, mi által mélyedések képződését gátoljuk meg.

A trágyát az ásásnál olyan mélyre forgatjuk le, hogy a termelendő növények gyökerei könnyen hozzáférhessenek.

Az ásáskor hegyes és egyenes végű ásókat alkalmazunk. Mind a kettő jó szolgálatot tehet. A jó ásónak azonban inkább hosszúnak, mint szélesnek kell lennie s a nyele úgy legyen beillesztve, hogy az ne csak az ásó köpűjét töltse meg, hanem az ásó lapjának feléig lenyuljék, így tartósabbá tétessék.

Ha finomabb magvak vetéséhez ástuk fel a földet, azt el is kell gereblyélni, mihez vas- vagy fagereblyét használhatunk a szerint, a mint a rögöket akarjuk szétaprózni, vagy a talajt akarjuk simítani.

Őszi ásásnál nem szükséges, sőt kerülendő a gereblyélés, mert a simára gereblyélt talaj könnyen megkérgesedik, jobb, ha a talaj télire kissé rögösen marad, mert ilyen állapotában jobban szellőzik és hamarább megérlelődik.

A melegágyak.

Egyszerűbb házi kertet melegágy nélkül is kezelhetünk, de ha nagyobb követelményekkel állunk szemben, akkor már melegágyra is szükségünk lesz. A melegágynak kelet-nyugati irányt kell adni és a kert bejárása közelében, északról és nyugatról védelmeszt, napos, altalaj vitzól mentes fekvésben kell azt elhelyezni.

A melegágyakhoz többnyire szalmás lótrágyát, vagy ló-

és szarvasmarhatrágya keveréket használunk, mint melegítő anyagot.

Falevelekből is készíthetünk langyos melegágyakat, melyeknek az az előnye, hogy huzamosabb időn át megtartják a meleget.

Ássunk a melegágy számára 1,50—2 meter széles, 5 meter hosszú s 40—50 cm. mély gödröt s a kiásott földet hányjuk a gödör körül, hogy védőtöltést kapjon.

Összegyűjtván a szükséges trágyát, engedjük azt átmelegedni és csak akkor rakjuk a gödörbe, egyen'etesen szétosztván és megtapodván. Erre a trágyahalomra most egy deszkakeretet állítunk, melyet akárki könnyen elkészíthet. A keret akkora legyen, hogy bizonyos számú ablak azt teljesen fedje; az északi oldalra eső deszka magasabb legyen, mint az ellenkező, hogy az ablakok délnek nézve, kissé lejtősen feküdjenek. A szegletekre és az ablakok szélei alá jó vastag hevederek jönnek, hogy a deszkák meg ne vetemedjenek, ezen kívül a keretek belső oldalára köröskörül léczeket szegezünk, hogy az ablakok ezekre és a hevederekre támaszkodjanak. A melegágyakhoz szükséges ablakkereteket jó tartós fából, ha lehet, vörösfenyőből készítjük s különös gondot fordítunk arra, hogy a víz minél jobban lefolyjon róluk, különben hamar elrothadnak. A kereteket legjobb olajos festékekkel befesteni, ellenben a kátrány és karbolineumtól tartózkodni kell, mert ezek a növényekre káros befolyással vannak.

Üvegezésre félvastag üveget használunk, melyek a középső léczekre cserépszerűen helyeztetnek rá.

Hogy a melegágyakat külső káros befolyástól megvédjük, levéldeszka fedőket használunk, melyeket úgy állítunk elő, ha 2—3 levéldeszkat hevederrel egymás mellé szegezünk. Ezek különösen hirtelen jövő jégeső alkalmával úgy az üvegtábláknak, mint a növényeknek védelmet nyújtanak.

Nagyobb hidegek ellen szalmagyékényeket alkalmazunk, melyeket akárki maga is megkészíthet, s melyek a háztartásban is gyakran mint takarók, jó szolgálatot tesznek. (Lásd II. tábla, 4-ik ábra.)

A gyékények ne legyenek vastagok, mert így ha nedvesek, nehezebben száradnak; vizesen pedig kevés meleget tartanak s könnyen el is rothadnak.

Ha a gödröt trágyával megtöltöttük, rátesszük a melegágykereteket vízszintesen s körös-körül 50 cm. szélesen trágyával a keret magasságáig berakjuk, hogy a melegágy oldalról is melegedjék. Az ablakok és gyékények rátétele után néhány napra a melegágy átmelegszik és a növényekre káros ammóniák-gőzök szellőztetéskor elszállanak. Azután a mivelendő növények szerint 30—40 cm. magas melegágyföldet helyezünk a keretbe, melyet $\frac{2}{5}$ rész kerti föld, $\frac{2}{5}$ rész porgané és $\frac{1}{5}$ rész homokkeverékből készítünk.

A berakott földet vízszintesen kell elhelyezni s oly vastagon rakni, hogy felszine közel legyen az ablakhoz.

Ha a föld elegendően átmelegedett, egyenletesen lenyomkodjuk és a vetéshez vagy ültetéshez fogunk.

A magvak beszerzéséről.

Termelésünk sikere különösen a magvak jóságától függ s ezért a magvak beszerzésére nagy gondot kell fordítanunk.

Némely zöldség- és virágmagvakat magunk is könnyen természetünk s ez előnyösebb is, mint minden esztendőben újra bevásárolni, pl. paszulyt, borsót, hagymát, ugorkát stb.

Ha vetőmagot természetünk, ügyeljünk, hogy az egy fajhoz tartozó fajták és féleségek egymás közelébe ne jussanak, mert ezáltal káros és boszantó elkorcsosodások jöhetnek létre.

Van sok olyan kerti növény, melyeknek magját mi vagy berendezéseink hiánya vagy éghajlatunk kedvezőtlenlége miatt

nem termesztetjük s ezért előnyösebb ezeket vásárolni; ilyenek pl. kárfiol, hónapos retek stb.

Ha csak lehet, szerezzük be a szükséges magvakat magától a termelőtől vagy legalább olyan magkereskedőtől, ki nem csak a csiraképességről, hanem a fajok valóságáról is kezeskedik.

Az általunk kipróbált s jónak ismert fajokat ne cseréljük ki olyan fajokkal, melyeket nem ösmerünk; előbb tegyünk ezekkel kísérleteket s csak azután vessük nagyobb mennyiségben, ha jóknak találtuk.

Ne vásároljuk vetőmagvainkat házalóktól, hanem jóhírnévű kereskedőktől.

Már január-, februárban állítsuk össze magvainkat s az idősebbeket vegyük csirázási kísérlet alá (a mit 2 drb nedvesített s melegben tartott posztólap között könnyen végezhetünk) s a hiányzókat még kora tavasszal szerezzük be.

A melegágyi vetés.

A vetés ideje a különböző növények szerint a melegágynak is különböző. A nehezebben csirázók már márczius elején, a könnyebben csirázók, mint saláta-, káposzta-félék márczius közepétől április közepéig vethetők.

Mivel a melegágynak legtöbbnyire arra szolgálnak, hogy a szabadban termelendő növények plántái neveltessenek fel bennük, azért rendszeren márczius hó elején készítjük el azokat.

A vetésnél arra kell ügyelni, hogy az ne legyen nagyon sűrű, különben vékony szárú, gyenge, kevésbé ellenálló növénykéket nyerünk.

Az elvetett magvakat vékony földréteggel kell beborítani, azt rányomkodni s azután finom öntöző rózsával megöntözni. A melegágyat a csirázásig zárva tartjuk, a mi egyenlő meleg- és nedvesség mellett néhány napra beáll. Ezen időtől

kezdvé annyi világosságot és levegőt kell a kis növényekhez juttatni, a mennyit lehetséges, az idő szélsőségeitől is védelmezvén azokat. Kellő ápolással 4—6 hét alatt ültethető növényeket nevelhetünk.

Növénytermelés kora tavasszal szabadban.

A legkorábbi növények termelésére a legvédettebb és legmelegebb helyeket választjuk ki; e célra a legtöbb esetben a kerítés melletti ágyások lesznek a legalkalmasabbak. Ezeket az ágyásokat, mihelyt a föld felenged, felássuk s korai salátát, hónapos retket, korai borsót, kolrábét vetünk és ültetünk beléjük.

A korai növények ágyásai egyik oldalon deszkaszegélyvel látandók el, hogy a növények e szegélyre fektetett deszkákkal, szalmával, gyékénnyel könnyebben védelmezhetőek legyenek a hideg ellen.

A különböző magvak vetése.

Miután a földet jól elkészítettük, hozzálátunk a vetéshez. A lassan csirázó növények magvait már ősszel vagy igen kora tavasszal elvetjük, pl. murkot, petrezselymet, peszternákot barabolyt.

A késői fagyok ellen érzékeny fajokat április végén, május közepéig kell elvetnünk, miután ezek nagyobb hideg- és nedvesség folytán könnyen el is rothadnak. Ilyenek: paszuly, ugorka.

A sorvetés sok növénynél a szóróvetés elé helyezendő, mivel a föld a sorok között könnyebben és olcsóbban mivelhető, mint a szóróvetésnél.

A vetés ne legyen sűrű, hogy minden egyes növény eléendő helyhez jusson. Mivel sok mag és plánta a rovarok ál-

tal, vagy rosz fődés, vagy egyéb körülmények folytán veszendőbe megy, tanácsos valamivel mégis sűrűbben vetni.

A magvak a talajviszonyok és csirázási igények szerint vastagabb vagy vékonyabb földréteggel fődendők. Sok vetésnél, milyen a paszuly, borsó, porganéval való behintés nagy haszonnal jár.

Könnyü, száraz talajnál a magot gereblyével bekapáljuk s deszkával a földhöz nyomjuk; így kezeljük különösen a hagymavetéseket.

Száraz időjárás mellett az ágyakat rózsás öntözővel rendszeren megöntözzük.

Ha a vetés igen sűrűn kelt, a növényeket ritkítani kell, ezen munkával együtt a gyomlálást is végezzük.

A plánták kiültetése.

Konyhanövényeink nagy része csak úgy tenyészik jól, ha a fejlődés kezdetén melegágyakban, vagy védett ágyakban neveltetik s csak azután lesz azon helyre átültetve, hol a teljes kifejlődés bekövetkezik.

Rendes házi kertnél első követelmény, hogy a növények zsinór után legyenek ültetve, így könnyebb az áttekintés s a szemlélőre is kellemesebb benyomást gyakorol. Az átültetés borult vagy esős időben történik leghelyesebben. Átültetendő növényekül a vastagabb és rövidebb száruakat válasszuk. A plántákat az átültetésre elő is kell készíteni, nevezetesen némely korogyökerű növény korogyökerét vissza kell csipni (káposzta-élék), másoknál mind a gyökereket, mind a leveleket meg rövidíteni (hagyma, czékla, saláta).

Az ültetésnél arra is kell ügyelni, hogy a gyökerek függélyes irányban álljanak s a plánták (lásd II-ik tábla, 2. ábra) ne legyenek nagyon mélyre ültetve, ezen kívül, hogy a föld a gyökerekhez jól odanyomassék.

Az ültetés igen jól hajtható végre az ültető fával; ennek alakját a II-ik tábla 3. ábrájával mutatjuk be.

Az ültetés utáni öntözés és a növénytöveknek apró trágyával való beborítása a megfogamzást biztosítja.

Az egyes növények távolságára nézve azt mondhatjuk: minden növénynek annyi hely kell, a mekkorán tökéletesen kifejlődhetik. A legnagyobb hiba a sűrű ültetés.

A különböző növények jobban tenyésznek, ha ugyanazon területen vegyesen vannak ültetve, pl. a saláta, kalarábé és káposzta között, a párhagyma, ugorka és káposzta között; így egyszersmind a helyet is jobban fel lehet használni.

A kapálás.

Mihelyt növényeink kikeltek s némileg fejlődtek, vagy kiültetett plántáink megerősödtek: a talaj szellőztetésére kapálás válik szükségessé.

Rendesen kis kerti kapával hajtjuk végre a kapálást oly módon, hogy a nem nagyon nedves talajt csekély mélységig megforgatjuk, porhanyítjuk, a gyomot pusztítjuk és a talajt a fiatal növények közelébe húzzuk.

Sorvetések vagy ültetések azon előnnyel bírnak, hogy a kapálást sokkal gyorsabban és tökéletesebben végezhetjük.

A kapálás kétszer-háromszor következhetik egymás után; a második és harmadik kapálást azonban már nagyobb kapákkal kell végezni. Hol kukoricza- vagy burgonya-termelés általános, rendesen a kukoricza- vagy burgonya-töltögető kapával végezzük e munkát.

A helyes időben való kapálás a fejlődést nagyon elősegíti. Ismeretes e mellett, hogy némely növénynél a töltögetés a ledölést gátolja, pl. a paszulynál; vagy gazdag termést biztosít pl. a burgonyánál.

Ha helyes időben kapáltunk, midőn a gyomok a fejlődés

kezdeten vannak, a gyomlálással nagyon sok dolgunk nem lesz. A kapálással együtt jár a gyomoknak a sorokból való kiszedése, valamint sűrű vetésnél a felesleges növények ritkítása is.

Az öntözés.

Öntözéshez az öntöző-kannákat használhatjuk czélszerűen, melyek közül a laposak a legjobbak.

Az öntözéssel nem szabad tulságba menni; jobb ritkábban, de tökéletesebben, mint gyakran és felületesen végezni e munkát.

Hogy mikor és hányszor öntözzünk, erre a kérdésre azzal felelhetünk, hogy mindannyiszor, a midőn látjuk, hogy a növények fejlődése a szárazság által meg van akasztva. Vannak növények, melyek szárazságban is jobban fejlődnek öntözés nélkül, mint öntözéssel pl. a paszuly, ugorka, borsó stb.

Tavasszal és ősszel a reggeli órákban öntözzünk; nyárban ajánlatosabb az estéli öntözés, mivel a növények így jobban felüdülnek.

Melegágyakban állott vízzel öntözzünk a délelőtti órákban (10—11 óra között), hogy a nedvesség egy része az ablakok estéli bezárásáig eltávolodhassék.

A termények szedése.

Miután a különböző zöldségfélék részint mint gyökök, fiatal hajtások, levelek, szárok, virágbimbók, fejtetlen magvak, részint pedig mint érett magvak használnak fel táplálkozásunkra, arra kell ügyelnünk, hogy a szedést akkor végezzük, midőn azok a legizletesebb s egyszersmint a leggazdagabb termést nyújtják.

Fődolog, hogy a zöldségek friss állapotban kerüljenek a konyhára vagy az asztalra, s ebben is rejlik tulajdonképpen a házi kertnek az előnye.

A késő őszi és téli zöldségek eltartására száraz, szellős pinczék, vagy fagymentes vermek szükségesek s különösen a fagytól és túlságos nedvességtől kell óvni őket.

A gyökönvények száraz porondba fektetve helyezendők csomókba; a káposzta-félék, endiviák szivhajtásukkal felfelé állítva sorokban vermelendők be. Burgonya-, hagyma-félék fagymentes száraz, sötét helyiségben telelendők át.

Magtermesztésre olyan növényeket kell kiválasztanunk, melyek a fajtának tulajdonságait legtökéletesebben mutatják.

Egyéves főzelékféléknél mindig a legtökéletesebb példányokat választjuk ki (paszuly-, saláta-, ugorkánál).

Kétéveseknél, milyenek a káposzta-félék, közepes nagyságukat választunk, mert a túlságosan fejlődöttek könnyen rothadnak a teleltetés alatt.

A faültetésről.

Gyümölcsfák és gyümölcscserjék nélkül egy házi kert sem képzelhető. Mivel pedig azok nevelésére idő és alkalom nincs, ezért arra kell törekednünk, hogy elég számos honi gyümölcsfaiskoláinkból olyan fákat szerezzünk be, a melyek a kívánt termést nem sokára szolgáltatják.

A beszerzendő fák következő tulajdonságokkal kell, hogy birjanak.

1. Legyenek erős, szétágazott, sértetlen gyökérkoronával ellátva;

2. Legyenek kupalaku, sima, sebnélküli, mohátlan törzsűek.

3. A korona legyen 1—2 éves, fővezérággal ellátva, mely a törzsnek folytatását képezze.

4. A fa hordozza a létesülő fának az alakját, hogy ne vesztegessük az időt a fa nevelésére.

5. A fa legyen jól megérve. — Az ültetendő fának nem

szabad fonnyadtaknak, ránczosoknak lenniök. — Fonnyadva érkezett fák gyökereit újra kell metszeni, vízbe vagy nedves földbe kell állítani, hogy az elveszített nedvességet ismét fölvehessék. Ha a fákat az útban fagy érte volna, úgy, a mint vännak, esőmagólassal együtt hűvös pinczébe kell tenni, hogy a lassú felengedés által megmentessének az elpusztulástól.

Fáinkat ültethetjük levélhullástól rügyhasadásig; mégis czélszerűbb szeptembertől kezdve a fagy beálltaig s a föld felengedésétől a nedvkeringés megindulásáig ültetni.

Legjobb eljárás az, midőn ősztől kezdve télen át a földet készítjük elé, vagyis a gödröket megássuk s az ültetést tavasszal hajtjuk végre.

Fenyőfáinkat legjobb azoknak kihajtásakor ültetni.

Újan ültetett csemetéknél gondoskodjunk arról, hogy a megfagyás kikerültessék, mit elérünk az által, ha a törzs körül a földet behintjük rövid szalmával vagy trágyával. Hogy a földnek mélyen való befagyását megakadályozzuk, ezen kívül a törzset zsúpszalmával vagy náddal bekötjük.

Az ültetésnél arra kell ügyelni, hogy a gyökerek körül jó, tápláló és nem fagyos föld jöjjön; homokos iszap a gyökérfejlődését különösen elősegíti. — A gödröt néhány nappal az ültetés előtt $\frac{3}{4}$ részig be kell tölteni, hogy a föld leülledjék és a fát a kívánt magasságra ültethessük. A gyöknyak az üllepedés után is a földszínen maradjon, azért inkább magasan, mint mélyen ültessünk. A mélyen ültetett fa rosszul nő és terméketlen marad. (Lásd II. tábla, 6. ábra.)

A fa álljon egyenesen, mi célból el kell látni egy sima, egyenes karóval, mely egészen a koronáig érjen. A fát úgy kell a karóhoz kötni, hogy oldalmozgás lehetetlenné váljék, üllepedésnél azonban a törzs a köteléktől lefelé csuszassék; ugynevezett nyolczas kötést kell alkalmazni.

A koronán tavasszal az egy éves galyakat vissza kell

metszeni, ügyelvén, hogy a metszés ez alkalommal a kifelé álló rügyek felett hajtassék végre.

Ősszel ültetett fák jövő tavaszig metszetlenül maradnak.

Tavaszi ültetésnél, miután a földet a gyökerek körül nyomkodtuk, alkalmazzuk az iszapolást. E végre a fának megfelelő nagyságu tányért készítünk s annyi vizet öntünk bele, hogy a földet 10—20 cm. magasan földje. — Öntözés után, ha a földet apró trágyával beborítjuk, az mind a fogamzást, mind a növést elősegíti.

Ha az első termés után arról győződünk meg, hogy a fa nem a kivánt fajta, annak átoltásáról kell gondoskodnunk.

Ültetés után a gyümölcsfát folytonos ápolásban kell részesíteni. A talajt a korona kerületének megfelelő területen lehetőleg mindig kellő porhanyó állapotban tartjuk, szükség szerint trágyázzuk, a törzset minden vad- vagy törzs-hajtástól már keletkezésékor szorgalmasan letisztítjuk s arra törekszünk, hogy a héj mindig tiszta, sima maradjon. E végből ősszel vagy tavasszal a könnyen leváló kéregrészeket egy tompa kaparóval eltávolítjuk, télire a törzset korommal és marhavérrel kevert mészlével kenjük be.

Ügyelünk arra is, hogy a korona köröskörül arányosan fejlődjék, vagyis az egyik oldal a másikat túl ne haladja. Valahányszor felesleges ágak növése sűrűvé teszi a koronát, azokat onnan kifürészeljük, a csonkokat éles késsel lemetszük s a maradt sebhelyeket, ha különösen nagyobbak, oltóviasszal bekenjük, hogy a korhadástól megóvjuk.

Legjobb és legolcsóbb hidegen folyós oltóviaszt következő módon készíthetünk: 1 klg. gyantát tűz felett felolvasztunk, kissé lehűlni hagyjuk, ekkor 280 gramm finomított 90°/_o-os szeszt, 80 gramm lenmagolajt keverünk hozzá. Így elkészítvén az oltóviaszt bádogg-szelenczékbe öntjük s használatig elzárva tartjuk.

MÁSODIK RÉSZ.

A zöldségfélék termeléséről.

A zöldségféléket következő csoportokra oszthatjuk: I. Káposztafélék. II. Salátafélék. III. Spenótfélék. IV. Tököfélék. V. Gyökér- és gumós növények. VI. Hagymafélék. VII. Hüvelyesek. VIII. Fűszeres növények. IX. Vegyesek.

I. Káposztafélék.

A káposztafélék legjobban tenyésznek, termékeny, nedves, mély termőrétegű, korhadt istállóí trágyával trágyázott földben.

Magvaik csirázó-képességüket 4—5 évig tartják meg.

A plántákat rendszeren meleg- vagy védett-ágyakban neveljük, midőn a vetés márczius közepétől április végéig történik, de vannak fajok közöttük, kalaráb, melyeket még később vetünk, hogy hosszabb időn át fiatal zöldségünk — például kalarábénk — legyen.

A fiatal és megerősödött plántákat májusban ültetjük ki állandó helyükre a fajták és féleségek szerint 30—60 cm. távolságra egymástól.

A fiatal plántákat elültetés után meg kell öntözni s megfogamzás után minél hamarabb kapálni. Mihelyt a fiatal növénykéek 3—4 levéllel birnak, a második kapáláshoz kell fogni, midőn a szárhoz földet húzván, egyszersmind töltögetünk is. Nagy szárazság alkalmával a földnek tökéletes megöntözése által segíthetünk. Nevezetesebb fajok a következők:

1. Fehér fejes káposzta:

Korai Szentjánosnapí;
Erfurti korai;
Braunschweigi téli;
Csurgói kőfejű.

2. Piros fejes káposzta:

Hollandi veres;
Erfurti veres.

3. Kel- vagy olasz káposzta:

Bécsi korai;
Kapuczinus korai.

4. Bimbós kel:

Brüsseli bimbós kel.

A bimbós kel 50—60 cm. távolságban ültetendő. Szeptemberben a növények hegyét le kell csipni, hogy az oldalrügyek erősebben fejlődjenek.

5. Fodros káposzta:

Magas, zöld fodros;
Törpe, zöld fodros;
Törpe, barna fodros.

A fodros káposzta kellemes téli főzelék. E növények a hideg ellen kevésbé érzékenyek; szabadban telelnék át.

6. Kalarábe:

Melegágyba valók: *Korai fehér, finom levelű,*
Korai kék bécsi kalarábe;
Szabadba valók: *Fehér angol üveg;*
Kék angol üveg kalarábe.

7. Kárfiol:

Melegágyba valók: *Haage-féle legkorábbi;* *Erfurti korai.*

Szabadba valók: *Olasz korai óriás*;

Algieri óriás.

A kárfiol minden káposztafélék között a legtermékenyebb talajt és a legjobb művelést kívánja. Különös tekintettel kell lenni arra, hogy a helyi viszonyoknak megfelelő fajok magvait szerezzük be.

II. Salátafélék.

A saláták porhanyó, gazdag, meleg, kissé nedves, jól trágyázott talajban díszlenek legjobban. — A saláta magvak átlagban 4—5 évig csiraképesek. A tavaszi saláta 20 cm., a nyári és téli saláta 40 cm. távolságra ültetendő.

1. Fejes saláták:

Wheeler-féle Tomb-Thumb;

Daczfej;

Pisztráng saláta;

Korai sárga kőfej;

Berlini sárga óriás.

2. Kötöző saláták:

Párizsi kötöző saláta;

Sachsenhauseni.

3. Tépő vagy metélő saláta:

Sárga francia metélő saláta.

A tépő saláta a fejes salátának egy fajtája, melynek alsó leveleit fiatal korában leszedjük, vagy az egész növényt fiatal korában levágjuk s mint zsenge növényt használjuk fel.

4. Endivia saláta:

Moha alakú endivia;

Nagy fodros sárga endivia.

Az endivia saláta 2 éves növény, melyet június hóban védett ágyba vetünk s midőn eléggé megerősödött, jó erőben levő földre 30 cm. távolságra kiültetünk. Fehérités végett a leveleket összekötjük. Téltre pinczében rakjuk el és onnan jó használatba.

5. Galambbegy.

Nálunk a szabadban is előfordul, de kertjeinkben is vetethetjük s mint korai zöldséget a szabadból használhatjuk fel.

III. Spenótfélék.

A spenót-félék televénydús, jól trágyázott földben, meleg fekvésben tenyésznek legjobban.

Vetésök ideje kora tavasz vagy szeptember, zordabb éghajlat alatt levéltakarót kívánnak.

1. Spenót:

Hegyes levelű;
Angol széles.

2. Új-seelandi spenót.

Egy éves növény, melynek magja nehezen csirázik s ezért melegágyi előcsiráztatást kíván.

Az új-seelandi spenót fiatal hajtásait egész nyáron csipkedhetjük s felhasználjuk. Csiraképessége 3—4 évig tart.

3. Mángold:

Schweizi vagy ezüst levelű mángold.

A burgundi répához hasonló növény, melynek zöldjét mint spenótot, levélgerinczét spárga vagy tökkáposzta módra főzelékül készítik el.

A mángold termékeny, nedves, jól átdolgozott talajt

kedvel. A magvak védett ágyakba vagy melegágyakba vetetnek, azután 40 cm. távolságra lesznek a szabadba kiültetve s gyakran kapálva. Levelei egész nyáron késő őszig szedhetők. Keményebb hidegek ellen védelmezendő. Csiraképsége 6—8 év.

5. Sóska:

Nagy kerti sóska;

Kerek levelű francia indás sóska.

Több évig tartó ismeretes növények, melyek ágyások szegélyeül vagy a fűszeres növények mellett a bejárás közelében ültetettek.

Szaporításuk gyökosztás és magról történik, melynek csiraképsége 3—4 év.

IV. Tököfélék.

A tököfélék nyílt, meleg fekvésben, tápdús, áteresztő talajban, különösen gyeptörésben tenyésznek jól; a hideg, sőt már a hűvös időjárás is ártalmukra van.

A magvakat akkor vetjük el, ha a föld elegendőleg át van melegedve; ez időszak május elejétől kezdődik rendszerint. Magvaik csiraképsége 6—8 évig tart. Szokásos régiebb magvakat vetni, mi által gazdagabb termésre számíthatunk. A növénykéek elcsipése, midőn azok 3 levelet hajtottak, valamint a keletkezett 3 oldalhajtásnak ismételt elcsipése, midőn azok előbbi levélképzéshez jutottak, a növényeket korábbi terméshezásra kényszeríti, kivéven a görögdinnyét, melyet nem lehet ez eljárásban részesíteni. Minthogy fentiek szerint is az e csoportba tartozó növények igen szeretik a gyeptörést, tanácsos tenyészhelyöket házi kertjeinkben gyepfölddel trágyázni.

1. Ugorka:

Savanyitani valók:

Zöld francia;

Muszka fürtös.

Salátának valók:

Rollison telegráf;

Duke of Edinburgh.

Az ugorkát száraz fekvésben az ágyak közepére barázdába, nedves fekvésben oromra kell ültetni.

2. Főzni való tök:

Fehér inda nélküli;

Vegetable Marrow.

A főző tökök trágafészkekben, nagyobb közökkel ültetve tenyésztetnek.

3. Sütni való tök:

Török turban;

Hubbard-féle.

Ezek indások s ezért dísztelen tárgyak befuttatására jól alkalmazhatók.

4. Sárgadinnye:

Korai fajok, melegágyba valók:

Legkorábbi kantaloup Prescott;

Hógömb;

Korai Margit;

Kis ananász.

Középérő és késői fajok, szabadba valók:

Acnebat;

Bokhara ananász;

Vilmorin-féle cukordinnye;

Párisi Prescott.

A sárgadinnyéket házi kertünk legmelegebb részén kell tenyészteni. Hazánk zordabb vidékein csak melegágyak segítségével tenyészthetők.

5. Görögdinnye :

Nagy piros belü ;

Nagy sárga húsu.

Nagy indákat hajtanak, melyeket nem szabad visszametszeni. Házi kertekben ritkán lehet tenyészteni.

V. Gyök- és gumós növények.

Ezek mély, tápdús, de nem frissen trágyázott földben tenyésznek jól. A gyöknövények, mint petrezselyem, murek, peszternák 130 cm. széles ágyakban 4—5 sorban késő ősszel vagy kora tavasszal vetendők.

Az idetartozó ernyős növények magvainak csiraképessége 2—3 évig, retekféléknek 4—5 évig, a czéklának 5—6 évig tart.

1. Murek (sárgarépa):

Korai párisi ;

Hollandi piros ;

Braunschweigi piros.

Mivel a magvak könnyen egymáshoz ragadnak, kéz között el kell dörzsölni s hogy a nagyon sűrű vetés elkerültesék, fővénnyel keverten kell vetni. Ritkítás és gyakori kapálás szükséges a jó fejlődéshez.

2. Petrezselyem :

Bécsi vastag, sima ;

Piros levelü ; (csak levél nyérésre.)

A murekhoz hasonló miveltésben részesítendők.

3. Peszternák :

Hosszu, vastag, éles ;

Kerek fehér.

A peszternákot ugyanoly mivelésben kell részesíteni, mint a murkot és petrezselymet, csak valamivel ritkábban kell vetni.

4. Czeller :

Korai apró levelű ;

Óriási angol.

Az előbb említett növényekkel szemben jól mivel, erősen trágyázott nedves talajon díszlik szépen. — Túl nedves talajon föllép a czellerrozsa, mely a fejlődést akadályozza.

A czellert február végén vagy márczius elején melegágyakba vetjük, ha lehet, egyszer a melegágyakban is átplántáljuk s májusban 30 cm. távolságra kiültetjük. Szép czellergyökereket akkor nyerünk, ha nyáron át kétszer az alsó leveleket letörjük és a felső hajszálgyökereket eltávolítjuk.

5. Retek :

Korai fehér apró levelű

Korai piros dreibrunni

Fehér hosszú Szentjánosnapi

Sárga bécsi

Erfurti fekete, kerek, téli.

} *hónapos ;*

} *nyári ;*

A retek porhanyó, mély rétegű, televényes nedves talajon díszlik jól. Kora tavasztól késő őszig termelhetjük melegágyban úgy, mint a szabadban.

A nyári retket májusban, a télit júniusban vetjük.

6. Czékla :

Sötét vörös tojás alakú ;

Korai nápolyi.

Mély, erőteljes talajt kívánnak, plántáik melegágyban nevelendők s kiültetésnél 30 cm. távolságra teendők.

7. Tarlórépa vagy fehérrépa :

Legkorábbi kerek, fehér, májusi ;

Teltowi répa ;

mind a kettő besavanyításra való és mezeileg természetű, de kertileg is mivelhető.

8. Pozdor (Scorsonera).

Porhanyó, mély televényes talajban díszlik; tavasszal 130 cm. széles ágyásokban, 4—5 sorban vetjük.

Egy-két éves gyökerét a spárgához hasonló módon készítik el, idősebb gyökerek nem alkalmasak, mert el vannak fásulva. Magva 2—3 évig csiraképes.

9. Torma.

A házi kert egy félreeső szögletében helyezendő el s arra kell ügyelni, hogy a gyökerek el ne szórassanak, mert akárhol könnyen megfogamzanak s kipusztításuk nehéz. — Szaporítás gyökérdugványok által történik, mivel magot nem hoz. — A gyökerek használatra 1—2 év alatt fejlődnek ki, miközben évenként 1—2-szer az oldalgyökerek eltávolítandók.

10. Burgonya.

Korai sárga szarvas ;

Korai rózsza ;

Májusi királyné ;

Korai kék, hathetes ;

Hópehely.

Lehetőleg kis mennyiségben tenyészük házi kertjeinkben a legmelegebb, legszárazabb helyen, homokos talajon.

VI. Hagymafélék.

A hagymafélék meleg, tápdús, porhanyó, de nem újan trágyázott talajban tenyésznek vígan. Arra kell törekedni, hogy a fejlődés idején bő vízzel lássuk el, nyár végétől kezdve pedig a tulságos nedvességtől óvjuk meg.

1. Vörös hagyma :

Hollandi vérveres ;

Makói sárgás barna ;

Zittai óriási sárga ;

Spanyol korai, ezüst fehér.

A vörös hagyma kétféle módon mivelhető. Egyik eljárás szerint tavasszal a magot jó sürtien elvetjük s ott hagyjuk egész nyáron át. Őszszel a képződött kicsiny hagymákat kiszedjük, megszárasztjuk s következő tavasszal mint dughagymát 15—20 cm. távolságra eldugdossuk. Ezek szorgalmas kapálás, gyomirtás mellett gyorsan fejlődnek. Ősz felé, hogy hamarabb érjenek meg, száraikat letapodjuk. A második eljárás abban áll, hogy a növénykéket melegágyban vagy védett ágyakban szalmaszál vastagságra növeljük, ekkor 15 — 20 cm. távolságra kiültetjük, midőn fentebb jelzett eljárás mellett már az első évben szép hagymákat nyerünk.

2. Foghagyma :

Közönséges foghagyma ;

Rocambol.

Dugni való hagymák által szaporittatik, melyeket 15 cm. távolságban dugdosunk le. — Termékeny, meleg, porhanyó talajt kíván.

3. Mogyoróhagyma :

Közönséges mogyoróhagyma ;

Nagy dán mogyoróhagyma.

Dugni való hagymák által szaporítjuk. Meleg fekvésben tenyésznek, hová tavasszal dugdossuk el.

4. Póréhagyma.

Brabanti óriás.

Ezen hagymaféle növény tulajdonképen csak szarat képez s mint fűszer használtatik a leves főzésnél. — Televénydús, frissen trágyázott nedves, hűvös talajt kíván. Czeller és kalarábe között is mivelhető.

4. Téli hagyma.

A telet szabadban kiállja. Ágyak szegélyezésére alkalmazták és a legfiatalabb hajtásokat használják élvezetre.

5. Párhagyma.

Az ágyak szegélyéül használják. A kertek bejáratához közel van helye. Tulajdonképen egy házi kertben sem lenne szabad hiányoznia.

VII. Hüvelyesek.

1. Paszuly (bab):

a) *Gyalog paszuly:*

Feketemagvu szerecsen, melegágyba való;

Fekete- és fehérmagvu viasz;

Piros flageolet;

Fehér flageolet, mint szemes paszuly télen is használható.

b) *Karós paszuly:*

Erdélyi gránát paszulyfajok;

Kigyó paszuly;

Algieri óriási;

Késői Zebra.

A paszuly porhanyó, gazdag, meleg, mérsékeltén nedves,

de nem frissen trágyázott talajban tenyészik jól. Ültessük fészekbe, hanem arra ügyeljünk, hogy a magvak ne jöjjenek tulságos mélyen és a távolság legyen egyenlő.

Karós paszulynál ügyeljünk különösen a sorok egyeneségére, hogy később a karózásnál rendes sorokat kaphassunk.

Mivel a paszuly hideg iránt igen érzékeny, a nagyobb mennyiséget május elején vagy közepén vethetjük. Kisebb mennyiségben, kevés koczkázattal, már áprilisben is ültethetjük. Csiraképessége 3—4 évig tart.

2. Borsó:

a) Czukorborsó:

Korai kard;

Korai törpe

b) Kifejtő borsó:

Amerikai csoda;

Puszpang;

Telegraf.

Ezek jól mivelt, kevésbé kövér, száraz talajban díszlenek s mihelyt a föld fölengedett, tavasz kezdetétől fogva vethetők.

Hogy hosszabb időn át legyen friss borsónk, két hetenként vessünk egy-egy részt, különben hamar kifogyunk belőle. Legjobban 130 cm. széles ágyásokban, ágyásonkint 3 sorban mivelhetők. — A fiatal növényeket minél hamarább kapálni, töltögetni kell s ágakkal kell feltámoogatni, hogy a ledőléstől megvédedsenek. Csiraképességük 4—5 évig tart.

VIII. Fűszernövények.

Az itt felemlítendő növények sokkal különbözőbb természetűek, semhogy itt általánosságban tárgyalhatnók, ezért a tudnivalókat minden egyesnél el fogjuk mondani.

1. Paradicsom:

Korai vörös sima;

Óriási francia sima;

Humbert király;

Mikádó.

A paradicsom termékeny, frissen trágyázott talajban, meleg, napos fekvésben tenyészik jól. Zordabb éghajlat alatt legcélszerűbb melegágyakban vagy napnak álló falak mellett léczekre kötve tenyészteni. A mint a virágzás beállott, a túl-sűrű hajtásokat és leveleket megritkitjük, mi által a gyümölcsök fejlődését és érését segítjük elő. A magvak csiraképesége 6—8 évig tart.

2. Paprika:

Nagy magyar, vörös, csipős;

Nagy vörös, hosszú, gyenge.

A paprika erőteljes, ujan trágyázott, meleg, száraz talajon tenyészik. — A paprika palántákat melegágyakban neveljük s midőn eléggé megerősödtek, 20—30 cm. távolságra kiültetjük. A magvak 3—4 évig tartják meg csiraképességüket.

3. Csombor.

A fűszeres növények ágyásába, ha egyszer elvetjük s néhány növényt kimagzani engedünk, évenként rendszeren megjelenik.

4. Majoránna.

Apró magvait melegágyakba vetjük s midőn eléggé fejlődtek a növénykéek, a szabadba kiültetjük. Virágzás alkalmával az egész növényt földig levágván megszáritjuk s téli használatra eltesszük.

5. Kerti kakukfű.

Kis bokros cserje, melyet száraz fekvésben szegélynek

használhatunk. Virágzás alkalmával az új hajtásokat lemetsz-
szük s télire eltesszük.

6. Kerti zsálya.

Ismeretes kis cserje, melyből néhány darab a virágok
között elegendő; magról szaporítható.

7. Tárkony.

Több éves növény, melyet gyökosztás által könnyen
szaporíthatunk. Akárhol megterem s egy pár bokor a háztar-
hoz elegendő.

8. Kapor.

A kaprot napnak álló helyre vetjük ősszel, hogy tavasz-
szal minél hamarabb fejlődjék. — Ha egy néhány növényt
évről-évre magnak hagyunk, állandó tenyészése felül biztosak
lehetünk.

9. Olasz kapor.

Az olasz kapor két éves növény, fiatal hajtásait s leveleit
ugorkabesavanyításra használják.

Néhol tévesen ánizsnak hívják. Ősszel vetjük, tavasszal
10—15 cm. távolságra ritkitjük, ezután magára hagyjuk.

10. Turbolya.

A turbolya egy éves növény, melynek magvait állandó
tenyészhelyére vetjük, azután gondozás nélkül is jól tenyészik.

IX. Vegyesek.

1. Spárga:

Erfurti óriás;

Argenteuili korai;

Conover colossal.

Legjobban díszlenek jó kövér, homokos, meleg talajban,
mely minden ősszel felásva megtrágyáztatik.

A spárganövények magból növeltetnek, Két éves koruk-

ban mélyen forgatott és trágyázott talajra 75 cm. távolságra 15 cm. mélyen kiültetnek. Kiültetés után 2 évig érintetlenül hagyjuk; a harmadik évben néhány hajtást már levághatunk, de csak a negyedik évben jönnek a spárgatövek rendes vágás alá. Hat nyolcz héten át vágjunk le minden hajtást. Junius közepétől pedig hagyjuk felnőni az összes hajtásokat, hogy ez által a gyöktövek jövő évre kellően megerősödjenek. — Mihelyt az első hajtások tavasszal mutatkoznak, azokat földdel kell beborítani. Cseréppel, faládikával is szokták befödni s ez által fehéríteni. A vágás beszüntetése után a töltéseket húzzuk szét s hagyjuk fejlődni a növényeket.

Jól beállított és kezelt spárgatelep 15—20 évig is megfelelő terméseket ad. A mag csiraképessége 2—3 évig tart.

2. Tengeri:

Legkorábbi székely;

Korai fehér magyar;

Korai minnesota.

A tengeri jól trágyázott talajon, meleg fekvésben tenyészik jól.

Kertben inkább csak a törpebb korai fajtákat tenyesztjük. Vetjük április elejétől április közepeig 40 cm.-nyi távolságra. Csiraképessége 3 év.

3. Szamóca:

Minden szamócaféle kötött, termékeny, nedves s jól trágyázott talajban hoz megfelelő termést. A szamóczák evelő növények, melyek legtöbb fajtáját indák által, de ezen kívül gyökosztás és magról is szaporíthatjuk. A szamóczanövényt leginkább augusztus vagy szeptemberben, de tavasszal is ültethetjük. Az indákat keletkezésükkor szorgalmasan szedjük le s csak annyit hagyjunk belőlük, mennyi a szaporításra szükséges.

Virágzás után, ha az eperágyakat jó erősen megöntözzük, a termést tetemesen előmozdítjuk. Öntözés után, egyfelől hogy a nedvességet a talajban visszatartsuk, másfelől pedig, hogy esőzések alkalmával a szamócza-gyümölcsöket a bemocskolástól megóvjuk, tanácsos rövid szalmát, polyvát vagy mohát ráhinteni az ágyásokra. Célszerű az eperültetvényeket 3 évi használat után felujtani.

a) Hónapos szamócza:

Piros és fehér indátlan;

Heykal-fele piros és fehér indás;

Orléánsi piros és fehér indás.

A hónapos szamóczák közül az indátlanok az ágyások szegélyezésére különösen alkalmasak.

b) Pézsma szamócza:

Közönséges pézsma;

Fekete pézsma.

A pézsma szamóczák a legzamatosabb gyümölcsöt szolgáltatják, mely befőzésre különösen kedvelt. — Mivel gyakran fordulnak elő közöttük himnövények, melyek gyümölcsöt nem hoznak, ezeket szorgalmasan ki kell lökni s mindig a legtermékenyebb bokrokról kell a szaporítást eszközölni.

c) Ananász vagy nagyszemű szamócza:

II-ik Alexander;

Goliath;

Marguerite;

Német császárné.

Ezek minden eperfajok között a legszebb és legnagyobb gyümölcsöt hozzák. Téltre nagyobb hidegek ellen falevéllal való betakarást kívánnak.

A virágtenyésztésről.

Szépen gondozott gyeptől körülvett szép virágágyas legkedvesebb dísze a házi kertnek.

Szép *gyepet* úgy nevelhetünk, ha tiszta, gyomot nem tartalmazó fűmagot vetünk el egyenletesen. A gyep alá a talajt ősszel vagy kora tavasszal jó ásónyomnyira felássuk s esetleg előforduló gyökerektől s kövektől megtisztítjuk. Az így felásott talajt deszkával leveregetjük és ezután a magot elvetetjük.

Ha különböző fűnemekből akarunk gyepet előállítani, az egyes fajtakat külön-külön szórjuk a bevetendő területre, még pedig $100 \square \text{ m.} = 27 \square \text{ öltre}$ körülbelől 3—4 kg.-mot.

A deszka lapítóval elegyengetett földön a vetés után a magot gereblyével alakapáljuk s a földet elegyengetjük, lehengerezzük, *ennek* hiányában pedig deszkával leveregetjük.

A mag csirázásának siettetése végett a bevetett földterület mérsékelt nedvesen tartandó.

A gyep további gondozása a felverődő gyomok minél előbbi eltávolításában, az ezután eszközözendő lehengerezésben s öntözésben áll, ugyszintén arra is figyelemmel kell lennünk, hogy a gyep mindig röviden és sűrűn tartassék, mit a gyakori kaszálás s ugyancsak a hengerezés által érhetünk el.

Kaszálás alkalmával a gyep az utak szélein ásóval élesen levágatik.

Hogy pedig a gyep üde színét megtartsa, ősszel pórganéjjal megtrágyázzuk, tavasszal pedig esős időjárás alkalmá-

val hígított trágyalével megöntözzük, nem hanyagolván el az év folyamán eszközendő gyakori öntözést sem.

A legajánlatosabb fűmagkeverékek következők:

a) Napos fekvésben:

2 rész *Mezei perje* (*Poa pratensis*). 1 rész *Juhcsenkesz* (*Festuca Ovina*). 1 rész *Franczia perje* (*Avena elatior*). 1 rész *Hajszálu tippan* (*Agrostis capillaris*).

b) Árnyékos fekvésben:

1 rész *Réti komócsin* (*Phleum pratense*). 1 rész *Ligeti perje* (*Poa nemoralis*). 1 rész *Taraczkos tippan* (*Agrostis stolonifera*).

c) Laza, jól mivelt kerti talajra:

3 rész *Angol perje* (*Lolium perenne*). 2 rész *Mezei perje* (*Poa pratensis*). 1 rész *Taraczkos tippan* (*Agrostis stolonifera*). 1 rész *Szagos borjupázsit* (*Antoxanthum odoratum*).

d) Nehéz, nedves talajra:

2 rész *Réti komócsin* (*Phleum pratense*). 1 rész *Réti csenkesz* (*Festuca pratensis*). 1 rész *Sorvány perje* (*Poa trivialis*).

A külön ágyasokba vagy más helyekre ültethető sokféle kedvelt virág, fás-felfutó növény és díszcserje közül csak egy pár ösmertebb, nem kényes fajtát említünk fel a következő csoportokban, rövid utasítást adva mivelésükre és gondozásukra nézve.

I. Egynyári virágok, melyek állandó helyre vetendők:

Buzavirág. Jácint szarkaláb. Tatárvirág. Skarlátpiros hajnalka. Vörösvirág len. Teljes virágú mák. Szagos rezeda.

II. Egynyári virágok, melyek állandó helyre vetendők, de az átültetést is eltűrnek.

Kinai szegfű. Szagos bükköny. Porcsin rózsza. Törpe sarkantyuka.

III. Egynyári virágok, melyek melegágyba, védett helyre vagy edényekbe vetendők s kellőleg megerősödvé a szabadba kiültethetők.

Őszi rózsza. Fájvirág. Kakastaréj. Nyári viola. Szalmavirág. Vékony-

száru lobelia. Petunia. Lángvirág (Phlox). Bársonyvirág. Verbena. Árvácska Császárszakál.

IV. Egynyári, a fagy iránt kényesebb növények, melyek virágserepekbe vetendők s fiatal korukban kellő megerősödésükig melegágában nevelendők.

Teljes virágu begonia. Közönséges ricinus.

V. Kétéves virágok, melyek azonban csak a második évben virítanak s virágzásuk után elszáradnak vagy részben megmaradnak.

Nagyvirágu harangvirág. Csillag szegfű. Kerti szegfű. Kék nefelejts.

VI. Évelő virágok, melyeknél a virághajtások minden évben a töből képződnek.

Az idetartozó virágok leginkább töosztás útján szaporíttatnak s úgy a tavaszi, mint az őszi átültetést minden nagyobb megrázkodtatás nélkül eltűrik. Azonban vannak oly fajok is, melyeknek magról való szaporítása biztosabb eredményt nyújt.

1. Töosztás által szaporíthatók:

Sisakvirág. Tavaszi nefelejts. Iris- (nősirom-) fajok. Bazsarózsa. Százsorszép. Georgina. (Fagymentes helyen telelendő). Évelő lángvirág. (Phlox.)

2. Magról szaporíthatók:

Oroszlánszáj. Teljes mályva. Szarkaláb. Gyüsziüvirág. Égő szerelem. Kankalin-fajok.

Az ugyancsak ide tartozó, de hagymával, gumóval vagy gyök-törzszel bíró virágok kezelése annyiban eltérő a fentebbiektől, hogy nagy részük minden második vagy harmadik évben megkivánja az átültetést. Elvirágzásuk után czélszerű helyüket egy karóval megjelölni, nehogy az ásás alkalmával földalatti részeik megsértessenek.

Ezek: Tavaszi sáfrány. Császárkorona. Kerti jáczint. Kardvirág. (Hagymái fagymentesen áttelelendők.) Fehér liliom. Nárczis. Kerti tulipán. Tubarózsa.

VII. Évelő virágok, melyek árnyékos helyet kedvelnek:

Májvirág. Májusi gyöngyvirág. Kőrislevelü ezerjő. Piros gyüsziüvirág. Repkény borostyán. Télizöld. Repkénylevelü télizöld. Páfrányfajok.

VIII. Élő virágok, melyek ágyak szegélyezésére alkalmasak:

Szászorszép. Kárpáti csengetyüke. Tollas szegfű. Törpe nőszirm. Igazi lavendula. Télizöld.

IX. Élő növények, melyek házi kertjeink díszítéséül használhatók s melyek szobákban vagy üvegházakban telelnek át.

(Szaporításuk dugvány által.)

Aranyvirág. Fuchsia hybrid-fajok. Vanília-fajok. Petunia.

X. A legkedveltebb kuszónövények.

Egynyáriak magról nevelendők: Japáni komló; Skarlátpiros hajnalka; Dísztkfélék. Többéves, szaporítás dugvánnyal: Golgotavirág (Passiflora).

XI. Fás, felfutó vagy kuszónövények:

Vadszőlő. Lugasképző farkasalma. Gyökerező bignonia. Lonicera vagy Jerikói loncz. Izabella szőlő.

XII. A legkedveltebb dísz-cserjék.

Japáni birs (télre gyenge fedést kíván). Pompás deutzia. Csipkés deutzia. Tatár loncz. Vad jázmin. Arany ribiszke. Pirosvirágu ribiszke. Közönséges orgona (borostyán). Kinai orgona (borostyán). Francia tamarix. Labda rózsza. Díszes Weigelia.

Rózsák.

Egy virág sincs, mely annyira kedvelt és elterjedt lenne, mint a rózsza, a mi onnan következik, hogy könnyen szaporítható s kevés igények mellett tenyészik.

Többféle rózsát tenyésztünk, melyek a hideg iránt különböző mértékben érzékenyek.

Legtartósabbak a pünkösti (*Rosa centifolia*) és a Kapuczinus (*Rosa lutea*) rózsafajok, melyek téli betakarás nélkül is jól tenyésznek. A remontant rózsák is aránylag ellenálló fajták, mégis téli takarást kívánnak. A thea és noisette rózsák a legérzékenyebb rózsafajok s leggondosabb ápolást és takarást kívánnak. A többi rózsaféleségek, melyek még nálunk

előfordulnak, több-kevesebb gondozást, azonban mindnyájan téli takarást kívánnak.

A rózsát könnyen szaporíthatjuk csipkerózsára való nemesítés által, mely nálunk erdőn, mezőn, mindenütt előfordul. E végre válasszunk olyan alanyokat, melyek a vadrózsának 1—2 éves hajtásaival s jó gyökérzettel vannak ellátva. Az alanyokat, illetve a vadrózsa törzseket ültetés után hajlitsuk le a földre, borítsuk be egészen földdel s csak akkor egyenestsük fel, midőn a hajtások előtörnek. Ez eljárás által a megfogamzást biztosítjuk. A felegyenesítést végezzük óvatosan, hogy ezáltal a gyökereket meg ne sértsük.

A rózsák legjobban tenyésznek termékeny, hűvös, iszapal javított talajon.

A rózsák takarása egyedül álló növényeknél tiszta földdel, ágyásokban levőknél föld és levéllel történik és az ágyásokat takaráskor a tulságos nedvességtől védelmezni kell.

Hidegebb éghajlatunk alatt nemcsak a nemes részt, hanem az egész törzset is védelmezni kell a hideg ellen, mi czélból azt is betakarjuk vékonyan földdel, falevéllel vagy fenyőgalylyal.

A rózsákat tavasszal kitakarjuk, visszametszszük és felkarózzuk.

A karók csak a törzs magasságáig érjenek, hogy a virágok összhangja a karók elütő színe által meg ne legyen zavarva. —

Rózsakedvelő olvasóinkat a tenyésztésre ajánlható fajok felől tájékoztatni akarva, a «Függelék»-ben közöljük az általunk kipróbált s ezért bátran beszerezhető rózsafajok névjegyzékét.

A házi kertekben a diszfákat — a nyári s téli hársfa és egy néhány akácza kivételével — mellőzzük s ezek helyett inkább *gyümölcsfákat* ültetünk. — Kis füzetünkben nem volt célunk a gyümölcstermeléssel behatóan foglalkozni; szűk terünk daczára sem akarjuk azonban elmulasztani, hogy a házi kertben való termelésre ajánlható gyümölcs- — szőlő, ribizke-, egres-, málna- — fajokból* egy kis jegyzéket ne állítsunk össze olvasóink számára.

I. *Almák:*

a) Házi kertek számára: törpefa neveléshez, Szt.-János- vagy paradicsomalma alanyra ojtva:

Nyári: Piros asztrakáni.

Korai téli: Landsbergi renet, Muskotály renet.

Téli: Bedfordshire-i talált, Téli fehér kalvil.

b) Nagyobb gyümölcsös-, de házi kertjeinkbe is ajánlható fajok:

Őszi: Gravensteini, Danczigi bordás.

Téli: Angol arany téli parmén, Blenheimi pepin, Baumann renetje, Sárga Bellefleur, Londoni pepin, Karmeliták renetje, Parker pepinje, Ponyik, Batul, Szászpap alma, Ananász renet, Kanadai renet = Párisi fontos renet, Török Bálint Piros stettini.

II. *Körték:*

a) Házi kertek számára, törpefa neveléshez, birs alanyra ojtva.

Őszi: Avranchesi jó Lujza, Bosc kobakja, Angoulêmei herczegnő.

Téli: Nemes kolmár Beurré d'Argonson, Olivier de Serres.

b) Nagyobb gyümölcsös, de házi kertjeinkbe is ajánlható fajok:

Nyári: Zöld Magdolna, Király körte = Nyári bergamot, Vilmos körte = Williams.

Őszi: Charneui ízletes, Erdei vajkörte = Faszinü vajkörte, Őszi bergamot = Császár körte, Izambert = Szürke őszi vajkörte.

Korai és késői téli: Napoleon vajkörtéje, Liegel téli vajkörtéje, Clairgeau, Diel vajkörtéje, Hardenpont téli vajkörtéje = Ferdinand koronaherczeg, Esperen bergamotja. Téli esperes = Brüsseli bergamot, Josefine de Malines.

III. *Cseresznye- és meggyfajok.*

a) Cseresznye: Korai koburgi májusi, Lauer mann = Napoleon = Hollandi nagy herczegnő, Werderi fekete, Dönissen sárga ropogósa, Disznódi fűszeres.

b) Üvegcsereznye: Montmorency meggy, Spanyol meggy.

* Az erdélyi gazdasági egylet kertészeti szakosztálya által ajánlott fajok.

c) **Valódi meggy:** Ostheimi meggy, Eugene császárné, Északi meggy.

d) **Amarella:** Királyi amarella.

e) **Félmeggy:** Hortensia királynő.

IV. Szilvafajok.

Piros Nectarine, Althan ringlója, Viktoria királynő, Kirke szilvája, Violaszinü királyszilva, Sárga Mirabella, Zöld ringló, Olasz szilva, Nagy angol szilva, Beszterczei szilva = Magva-váló. Az utolsó 5 faj nagybani tenyésztésre is ajánlható.

V. Kajszinfajok.

Bredai, Nancyi, Ambrozia, Magyar legjobb, Nagyszombati nagy.

VI. Őszi barackfajok.

Korai bibor, Korai Mignon, Piros Magdolna, Nagy Mignon, Wil-lermoz.

VII. Csemegeszőlőfajok.

Korai és középérésű fajok.

Madeleine Augevine = Angevine Magdolna, Madeleine royal = Királyi Magdolna, Korai Malingre, Saumur muskotály, Sárga selyem-szőlő, Piros Malvázia = Bábószőlő, Oporto, Fehér gyöngyszőlő, Piros gyöngyszőlő, Passa tutti, Uva régina, Fontainebleau gyöngyszőlő, Császári gyöngyszőlő, Sárga muskotály, Konstantiai muskotály.

VIII. Ribiszke vagy veresszőlőfajok.

a) **Piros:** Cseresznye ribiszke, Hollandi.

b) **Rózsaszínű:** Hollandi rózsaszínű.

c) **Fehér:** Hollandi fehér. Nagyszemű.

IX. Egres- vagy pöszméte-fajok.

a) **Piros:** Londoni, Whinham Industry.

b) **Zöld:** Duke of Bedford.

c) **Sárga:** Golden Jellow.

d) Antagonist.

X. Málnafajok.

a) **Piros kétszertermők:** Piros Merveille, Fontenayi szépe.

b) **Sárga kétszertermők:** Őszi meglepő, Sárga Merveille.

c) **Piros egyszertermők:** Herrenhauseni korai piros.

NEHÁNY SZÓ

A KERTEKBEN HASZNOS ÉS KÁROS ÁLLATOKRÓL ÉS A KÁROS GOMBÁKRÓL.

Nagy haszonnal jár mindennemű énekes *madár*nak kertünkben való megtelepedése. Ha alkalmat adunk különböző cserjék, bokrok ültetése által arra, hogy ezen madarak kertjeinkben fészkelhessenek, magunknak használunk, mert a káros rovarok pusztítására jó segítséget kaptunk.

Nagyobb kertekben, faiskolákban, ültetvényekben a *vakond* a káros rovarok és rovarálczák pusztítása folytán hasznos, de a házi kertekben a meleg és védett ágyakban, valamint a szabad vetésekben a föld aláaknázása, a fiatal vetések földdel való borítása által sok kárt és boszuságot okoz, s ezért turás közben kapával ki kell vágni és el kell távolítani. —

A *varangyok* hasonlólag turkálnak az ágyásokban, de nagy mennyiségű rovar pusztítanak s ezért hasznos állatoknak tekintendők. Fájdalom, hogy ilyen hasznos állatok is csunya kinézésük és babonás előítéletek miatt még mindig üldözésnek vannak kitéve.

Ezen kívül még a kertészkedésre közvetlen és közvetve számos hasznos állat van; mi azonban még csak a *fátyolkákat*, ezen kicsiny, elnevezésük után könnyen megismerhető rovarokat említjük, melyek az által válnak hasznossá, hogy tojásaikat káros hernyókba rakván, segédkeznek azok pusztításában. —

A házi kertre nézve legkárosabb madarak: szarka, gébics, seregély, magtörő, veréb. —

Az előbbieket énekes madaraink tojásait és fiókáit, az utóbbiak vetéseinket és gyümölcssterméseinket pusztítják.

Az emlős állatok közül legkárosabb a *poczok*, mely különösen nedves, mély fekvésekben veteményeink és gyümölcsfáink gyökereinek megrágása által tesz nagy kárt.

A poczok pusztítása kaptányok és mérgezés által történhetik. —

Mindenféle rovar között legkárosabbak a házi kertre nézve a *pajorok*, melyek előszeretettel lepik meg a saláta- és a szamócza-ültetvényeket, miért is olyan növényeink közé, melyeket a pajorok rágásaitól akarunk megkímélni, említett két növény valamelyikét ültetjük s a mint egyik vagy másik növény hervadását látjuk, azonnal kivesszük s a pajort, mely ebben az időben még alatta van, elpusztítjuk.

A *cserébogarakat*, hogy növényeinket ne rágják s hogy lehetőleg álczáiktól is megszabaduljunk, minden reggel szorgalmasan lerázzuk és elpusztítjuk. —

A *hangyák* fiatal káposztaféléink lerágása, gyümölcsfáink gyökereinek megrágása által károsak. Pusztításuk úgy történik, hogy fészkeiket carbol- vagy kámforoldattal leöntjük, az egyes hangyákat pedig mézoldatba mártott szivaccsal összefogjuk. —

A *földi bolhák* fiatal veteményeink leveleit rágják meg s ezáltal rendes fejlődésükben meggátolják. A vetéshely változtatása, a fiatal plántáknak korom- és hamuval való behintése, vagy a vidám fejlődés előmozdításával vethetünk gátat a károsításnak. —

A *káposztalégy* gyakran előfordul s tojásait a káposztafélék gyökereire rakván, ott göcsös vastagodások képződnek, melyekben a légy álczái tartozkodnak s a nedvet felhasználván, megakadályozzák a növény rendes fejlődését.

Szaporodásukat úgy akadályozhatjuk meg, ha a beteges példányokat és ősszel a fenmaradt torzsákat teljesen eltávolítjuk. —

A *spárgabogár* a fiatal spárgahajtások lerágása által nagy kárt okoz. Összeszedés által pusztítjuk. Szaporodásukat leginkább azzal gátoljuk meg, ha két hónapon keresztül (május—június) minden spárgahajtást levágunk, mert ez által táplálkozásukat tesszük lehetetlenné. —

A *borsózsizsik* a fejlődő magvakban tesz kárt; elpusztíthatjuk az által, ha a vetés előtt a borsó vetőmagot meleg helyen helyezünk el, midőn a bogár a magból kirepülve, életfeltételei hiánya miatt tönkre megy.

A *bagoly lepke* vagy a *földi hernyó* részben a földben, részben a káposztafélék fejében él, előbbi helyen a gyökereket rágja, utóbbi helyen a leveleket pusztítja. A hol találjuk, elpusztítjuk

A *káposzta lepke* hernyója igen alkalmatlan ellensége káposztaféléinknek, melyeknek leveleit rágja meg. Egyik pusztítási módja a lepketojások és hernyók összeszedésében — a másik egy igen gyakorlati fogásban áll. A káposztafélék közelében magnak való hagymát ültetünk, melyeknek virágaira csődülnek a káposztalepkék, de itt az erős illat elbódítja őket s így könnyen összefoghatjuk petelerakás előtt.

A *zöld hernyó* (mérész) a gyümölcsfa hajtásain élődik s ezeknek lerágása által okoz nagy kárt. Mivel e hernyó anyalepkéje nem tud repülni, október—novemberben enyvgyűrűt teszünk a fa törzsére; ez által kényszerítjük, hogy a gyűrűk alatt rakja le tojásait, itt könnyen megtalálhatjuk és elpusztíthatjuk.

A *gyűrűs pohók* hernyója a gyümölcsfák fiatal hajtásainak lerágása által nagy kárt okoz. Az ismeretes gyűrű alakú tojásokat fatisztítás alkalmával felkeressük és elpusztítjuk. A hernyókat esős időjárásban az ágak hónaljaiban találjuk meg, hol ronggyal szétdőrszöljük.

A *galagonya özöndék* és az *aranygyapoc*z hernyói a levelekben és hajtásokban tesznek kárt; fészkeik levélhullás után könnyen feltalálhatók. Pusztításuk törvénytelen is el van rendelve.

Az *egyenlőtlen gyapoc*z hernyója különféle fáknál a levelek pusztítása által okoz kárt. A tojások az ág honaljában csomókba rakva találhatók s ott el is pusztítandók. A hernyókat összeszedés által kell pusztítani.

A *bimbó farkár* gyakran az egész almatermést tönkreteszi az által, hogy virágzás alatt a nemi szerveket kirágja. A virágzásban levő fák úgy néznek ki ekkor, mintha fagy érte volna őket. Az enygyűrű alkalmazása itt is előnnyel jár. —

A *levéltetvek* száraz időben és fekvésben lépnek fel s nagy mennyiségben borítván be a levelek felületét, meggátolják a lélegzést. Dohánylével vagy szappanlével való befecskendezés megszabadít e kellemetlen vendégektől.

Ezekon kívül még sokféle lepke hernyói és legyek álcaíai élnek gyümölcsünkben; a hulladék gyümölcs összeszedése és megsemmisítése gátolja szaporodásukat. —

Különböző *gombák*, ha nagy mértékben lépnek fel, növényeinken, szintén kárt okoznak. Ilyenek a nevezetesebbek közül: lisztharman, korompenész, spárgarozsda, ugorkaragya. Ezeknek pusztításával nem sokra megyünk, gondoskodásunk inkább a védekezésre terjedjen ki.

A káros gombák tulságos elszaporodása ellen az által védekezünk legbiztosabban, ha minden növényt a legmegfelelőbb helyre juttatunk s jó mivélésben részesítünk.

Ezen kívül a tisztaságra különösen ügyelünk, minden növényi hulladékot, gyomot gondosan eltakarítunk, mert a tisztaság nemcsak haszonnal jár, hanem jó benyomást is tesz a szemlélőre.

FÜGGELÉK.

A házi kertben ajánlható rózsafajok.

I. *Rosa bengalensis*. Hónapos rózsák.

Cramoisi supérieur, karmazsin színű.

II. *Rosa indica*. Thea rózsák.

Beauté de l'Europe, sárga. Chatarine Mermet, hússzínű. Etoile de Lyon, kénsárga. Gloire de Dijon, lazacszínű. Homère, világos rózsaszínű. Maréchal Niel, sárga. Marie van Houtte, sárgás színű. Nyphetos, fehér. Papa Gontier, karmin rózsaszínű. Perle de jardins, kanári sárga. Reine Marie Henriette, piros. The Bride, fehér.

III. *Rosa indica hybrida*. Korcs thea rózsák.

Cheshunt hybrid, weggyszínű. La France, világos rózsaszínű.

IV. *Rosa indica Noisettiana*. Noisette vagy csokorrózsák.

Aimée Vibert, fehér. Celine Forestier, világos sárga. Rève d'or, sötét sárga. William Allen Richardson, narancssárga.

V. *Rosa hybrida borbonica Noisettiana*. Korcs Noisette Bourbon rózsák.

Boule de Neige, fehér. Coquette des blanches, fehér. Louise d'Arzens, fehér. Reine des blanches, fehér.

VI. *Rosa indica borbonica*. Bourbon rózsák.

Blanche Lafitte, fehér. Souvenir de la Malmaison, világos rózsaszínű.

VII. *Rosa hybrida bifera*. Remontant rózsák.

Baron Bonstetten, sötét karmazsinszínű. Capitain Cristy, hússzínű. Eugène Fürst, sötét karmazsin színű. General Jacqueminot, vérvörös színű. Jean Rosenkrantz, koral színű. Ilona d'Adorján, lilaszínű. La reine, lila rózsaszínű. Louis van Houtte, karmin piros színű. Marie Baumann, élénk piros színű. Madame Victor Verdier, élénk cseresznyeszínű. Paul Neyron, sötét rózsaszínű. Prince Camille de Rohan, sötét karmazsinpiros.

VIII. Rosa centifolia. Pünkösti rózsá.

Major, nagy; minor, kicsiny; Dijoniensis, legkisebb; mindhárom rózsaszínű. Unica, fehér.

IX. Rosa centifolia muscosa. Moharózsák.

Muscosa rubra, piros. Muscosa alba, fehér.

X. Rosa centifolia muscosa bifera. Remontant moharózsák.

Blanche Moreau, fehér. Sallet, élénk rózsaszínű.

XI. Rosa lutea. Kapuczinus rózsák.

Bicolor, egyszerű, a szirmok felső része lángvörös, alsó részük sárga. Persian Jellow, arany-sárga.

XII. Rosa arvensis multiflora. Felfutó rózsák.

Belle de Baltimore, fehér. Multiflora coccinea, skarlát piros.

XIII. Rosa rugosa. (Gyümölcssei befőzésre is igen alkalmasak.)

Rugosa fl. roseo simplice, rózsaszínű. Rugosa le Mikado, élénk piros színű.

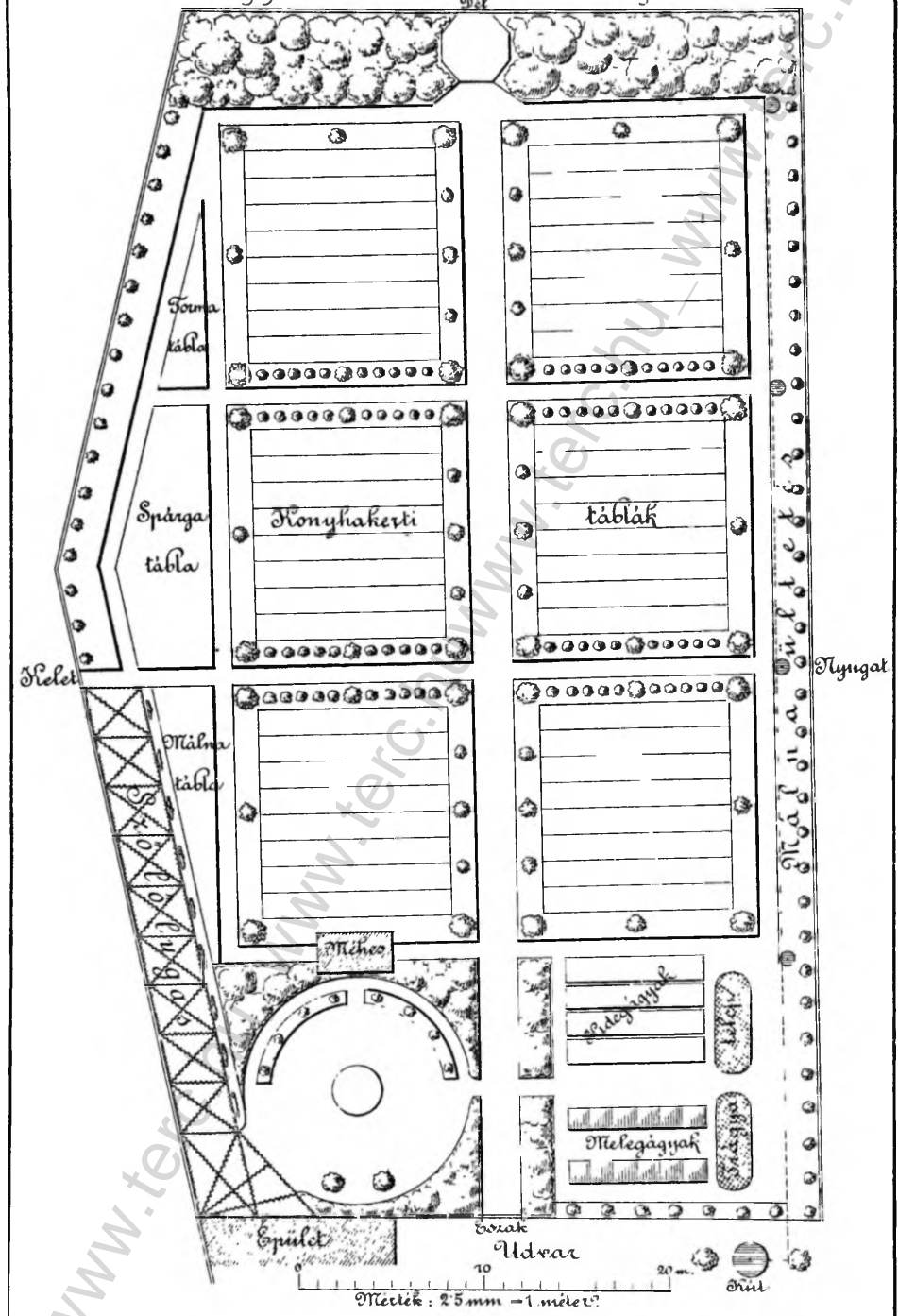
T Á R G Y M U T A T Ó :

	lap
I. Bevezetés: A házi kert	3
1. A házi kert fekvése, alakja és nagysága	4
2. A talaj	4
3. A fölösleges víz elvezetése és a kert vízzel való ellátása	6
4. A kerítés	8
5. A házi kert berendezése	8
6. A talaj mélyátforgatása (rigólozás)	14
7. A trágyázás	15
8. A föld felásása	16
9. A melegágyak	17
10. A magvak beszerzése	19
11. A melegágyi vetés	20
12. Növénytermelés kora tavasszal szabadban	21
13. A különböző magvak vetése	21
14. A palánták kiültetése	22
15. A kapálás	23
16. Az öntözés	24
17. A termények szedése	24
18. A faültetés	25
II. A zöldségfélék termeléséről	28
1. Káposztafélék	28
2. Salátafélék	30
3. Spenótfélék	31
4. Tökfélék	32
5. Gyök- és gumónövények	34
6. Hagymafélék	37
7. Hüvelyesek	38
8. Fűszernövények	39
9. Vegyesek	41
III. A virágtenyésztésről és a gyepről	44
1. Különféle virágfajok	45
2. Rózsatenyésztés	47
IV. A házi kertbe ajánlható gyümölcs — szőlő, ribizke, egres, málna — jegyzéke	49
V. A hasznos és káros állatokról és a káros gombákról	51
VI. Függelék: Ajánlható rózsafajok jegyzéke	55

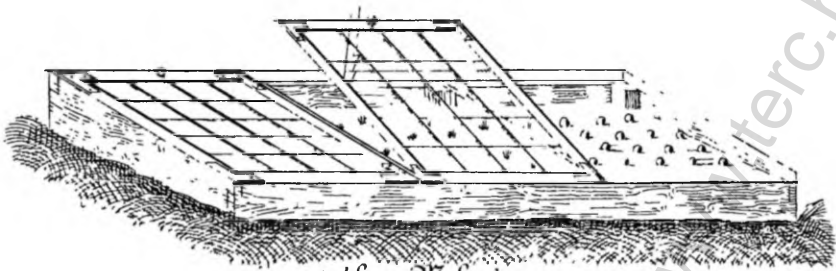

www.terc.hu_www.terc.huwww.terc.hu_www.terc.hu

Egy házikert tervrajza

www.terc.hu_www.terc.huwww.terc.hu_www.terc.hu

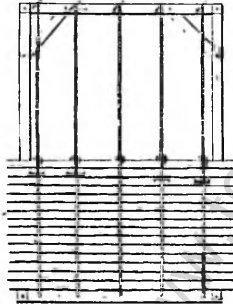

1. ábra. Melegágy.

2. ábra.

Rozsuzul ültetett palánta

4. ábra. Takarófonás.

3. ábra.

Jól ültetett palánta.

5. ábra. Utközítés.

6. ábra.

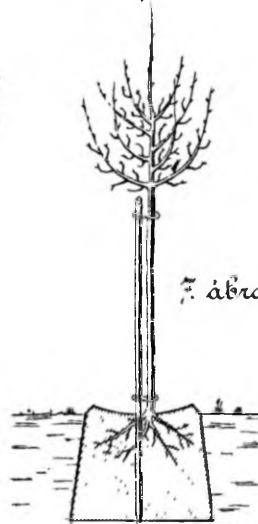

Rozsuzul nevelt fa és helytelen ültetése.

18	1
17	2
16	3
15	4
14	5
13	6
12	7
11	8
10	9

8. ábra. A forgatandó tábla felosztása.

7. ábra.

Jól nevelt fa és helyes ültetése.

9. ábra.

Földforgatás.

10. ábra.

www.terc.hu_www.terc.hu_www.terc.hu_www.terc.hu_www.terc.hu

www.terc.hu_www.terc.hu_www.terc.hu_www.terc.hu_www.terc.hu

www.terc.hu _ www.terc.hu www.terc.hu _ www.terc.hu